

Een arbeidsmarkt voor iedereen!

WIARDI
WETENSCHAPPELIJK BUREAU
BECKMAN
VOOR DE SOCIAAL-DEMOCRATIE
STICHTING

Een arbeidsmarkt voor iedereen!

Een nuttige bijdrage leveren, erkenning krijgen en een volwaardig inkomen verdienen. Maar dat gaat niet bij iedereen vanzelf. Werk is zoveel meer dan alleen je inkomen. Het is je heden en je toekomst. Het is mee kunnen doen en een bijdrage leveren. Het is plezier hebben met je collega's. De PvdA wil dat iedereen, met of zonder extra steuntje in de rug, kan meedoen in onze maatschappij. Goed werk met een fatsoenlijk salaris is daarom heel belangrijk. Dat is van groot belang voor iedereen.

In 2015 is de Participatiewet ingevoerd. Het doel van die wet is om meer mensen met een arbeidshandicap aan een baan te helpen bij een 'gewone' werkgever. Daarom is afgesproken dat garantie banen voor mensen met een arbeidshandicap zouden komen. Wij staan nog steeds achter dat doel. Maar we moeten constateren dat dit in de praktijk nog niet goed genoeg gaat. We zien dat in de praktijk blijkt dat mensen tussen wal en schip zijn gevallen omdat ze niet een-op-een in zo'n beloofde baan terecht kwamen. Daarom zijn er aanpassingen nodig.

In de afgelopen maanden heeft de werkgroep arbeidsmarkt van de WBS zich over dit vraagstuk gebogen en zijn we met vele leden in gesprek gegaan hoe de wet beter kan.

Tussen droom en werkelijkheid

In 2015 zijn tussen kabinet met PvdA deelname en sociale partners in het Mondriaan-akkoord afspraken gemaakt over een hervorming van de arbeidsmarkt voor mensen met een arbeidsbeperking. Het doel van deze wet is om meer mensen met een arbeidshandicap aan een baan te helpen bij een 'gewone' werkgever. In dit akkoord werd afgesproken dat gefaseerd tot 2026 125.000 extra banen gerealiseerd zouden worden, verdeeld over de marktsector (100.000 banen) en bij de overheid (25.000 banen) voor mensen met een arbeidsbeperking. Daarnaast werden 30.000 beschutte werkplekken in het vooruitzicht gesteld. De Wet sociale werkvoorziening werd afgesloten en de Participatiewet werd onder ingevoerd als onderdeel van een decentralisatieproces naar gemeenten. Het doel van deze wet steunen wij nog steeds.

Maar nu 3 jaar laten moeten we constateren dat er stappen vooruit zijn gezet als het gaat om mensen met een arbeidsbeperking kansen te bieden op de arbeidsmarkt. Maar het bieden van werk aan mensen met een arbeidshandicap in de praktijk nog niet goed genoeg gaat. Er staan nog steeds veel mensen met een arbeidsbeperking en langdurig werkzoekenden nog aan de kant. In Nederland zijn er minstens 1,7 miljoen mensen met een arbeidsbeperking. Volgens het SCP hebben mensen met een arbeidsbeperking gemiddeld twee keer zoveel kans om zonder werk te zitten dan mensen zonder een arbeidsbeperking. Ondanks de afspraak tussen sociale partners en kabinet om 125.000 extra banen te creëren voor mensen met een arbeidsbeperking, geeft slechts

1 op de 7 werkgevers prioriteit in zijn personeelsbeleid aan het werven van mensen met een arbeidsbeperking. De overheidswerkgevers presteren daarbij zelfs nog slechter. Een overheid die nieuw beleid inzet zou zelf het goede voorbeeld moeten geven. Helaas zien we dat overheidswerkgevers (lokaal, provinciaal, landelijk en de ZBO 's) nog fors achterlopen in het creëren van banen voor mensen met een arbeidsbeperking.

Recent heeft het SCP een onderzoek gepubliceerd waaruit blijkt dat van de 11.000 mensen die op de wachtlijst voor de inmiddels afgesloten WSW staan, slechts een derde een baan gevonden heeft. Er is dus nog een wereld te winnen als het om de inclusieve arbeidsmarkt gaat. Ook het creëren van beschutte werkplekken verloopt uiterst moeizaam. Er zijn in 3 jaar tijd 1812 beschutte werkplekken gerealiseerd van de op termijn beoogde 30.000 werkplekken. In het Regeerakkoord heeft het huidige kabinet aangegeven nog eens 20.000 extra beschutte werkplekken wil toevoegen. Echter na het schrappen van het rampzalige plan voor loondispensatie staan deze beschutte werkplekken ook op de tocht.

Voor de SER was deze ontwikkeling aanleiding om in 2016 met een verkennend advies te komen waarin gepleit werd voor bijsturing van het beleid. De SER stelt vast dat de afbouw van de SW-bedrijven sneller gaat dan de opbouw van nieuwe alternatieven. Ook de FNV luidde recent de noodklok en hield een pleidooi om de sociale werkvoorziening weer in ere te herstellen. Kortom, tijd voor bijsturen en investeren.

Voorstellen voor een arbeidsmarkt voor iedereen

Om ervoor te zorgen dat iedereen, met of zonder extra steuntje in de rug, kan meedoen in onze maatschappij zijn verdere stappen nodig. Wij willen extra investeren in kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt. Hiervoor is meer budget nodig voor de uitvoering van de Participatiewet en de Wet Banenafpraak. Net als het SCP stellen we vast dat de bezuiniging op de Participatiewet te fors is geweest. Voor betere arbeidsmarktkansen is er meer geld nodig voor begeleiding van en ondersteuning van mensen met een arbeidsbeperking. Tevens zal de uitvoering eenvoudiger moeten zodat er meer rendement gerealiseerd wordt voor werkzoekenden en ondernemingen.

Onze voorstellen:

1. Voorkom tussen ‘wal en schip’ en ontbu- reaucratiseer de uitvoering

Het systeem van taakstellingen voor gemeenten en ondernemingen laat zien wat de ambitie is. Dat geeft urgentie, inspireert en werkt derhalve goed. Echter we hebben de uitvoering te complex gemaakt waardoor mensen met een arbeidsbeperking tussen de wal en het schip vallen en onvoldoende ondersteund worden om aan het werk te komen. Terwijl ontschotten het doel was, zijn er weer nieuwe schotten ontstaan. Zo constateert het Toezicht Sociaal domein dat het aantal gehandicapte jongeren dat thuis zit zonder uitkering en een baan groeit. Daarnaast zien we dat de groep die tussen 35-50% arbeidspotentieel nauwelijks aan het werk komt, aangewezen zijn op arbeidsmatige dagbesteding of thuis zitten.

Bovendien zijn de keuringen voor beschut werk nu te streng en te kantoor/regio gebonden. Vaak kunnen arbeidsgehandicapten niet aan de slag binnen een garantiëbaan, maar hebben zij ook geen toegang tot beschut werk. Het kan en moet simpeler en er moet begeleiding op maat komen. Verruim de toegang tot beschut werk. Zorg daarom voor een keten die vanuit mensen in plaats van regels werkt. Werkgevers worden geconfronteerd met verschillende loonwaardesystemen. Wij stellen één landelijke standaardmethodiek voor die decentraal uitgevoerd kan worden.

2. Extra inzet voor jongeren

Het Toezicht Sociaal Domein heeft eerder dit jaar gewezen op de vele jong gehandicapten die thuis zitten zonder werk en zonder een uitkering. Naar schatting is het aantal thuiszitters zo'n tienduizend. De jongeren staan niet op de radar van de overheid, terwijl hun gemeente hen aan werk zou moeten helpen. De Inspectie SZW constateert in 'Aan het werk, voor hoe lang' dat het voor jongvolwassenen met een arbeidsbeperking lastig is het werk te behouden. Er is nauwelijks nog contact tussen UWV of de gemeente en de jonge werknemer. De kans op uitval neemt toe. Gemeenten zijn ook vaak terughoudend met externe begeleiding, dat vinden ze te duur. Uit recent onderzoek van Regioplan 'Jonggehandicapten duurzaam aan het werk' blijkt dat passende werkbegeleiding door een externe begeleider vaak een noodzakelijke voorwaarde is voor werkbehoud. Naast een faciliterende rol heeft de externe begeleider ook regelmatig een doorslaggevende rol bij het oplossen van incidenten op het werk.

Voor vele jongeren uit het Praktijkonderwijs en voorgezet speciaal onderwijs is de stap naar de arbeidsmarkt problematisch. Een sluitende aanpak tussen onderwijs en arbeidsmarkt is nog ver weg. Voor jonggehandicapten is extra inzet noodzakelijk door het faciliteren van een betere begeleiding en heldere regionale afspraken.

3. Tijd voor echte aandacht

Tijd voor echte aandacht voor mensen zonder werk is er veelal niet. Case loads van professionals bij gemeenten en UWV zijn te hoog om werkzoekenden goed te kunnen ondersteunen op weg naar werk. De kwaliteit van dienstverlening moet omhoog. Uit onderzoek van o.a. prof. Roland Blonk blijkt dat vertrouwen, aandacht, een motiverend gesprek, langdurige en doelgerichte trajecten en intensieve persoonsgerichte begeleiding naar en tijdens (vrijwilligers)werk de meest kansrijke vorm van activering is. Belangrijk is dat er meer te bieden is dan een inkomen en vrijwilligerswerk maar ook scholing, kinderopvang, respijtzorg voor mantelzorgers, trajecten voor persoonlijke ontwikkeling en schuldsanering. Wij pleiten daarnaast voor versterking van de positie van de cliënt bij re-integratie. Cliënten moeten in staat zijn daadwerkelijk tegenmacht te leveren. Veel gemeenten blijven in gebreke bij het inrichten van onafhankelijke cliëntenparticipatie. Het Ministerie kan een actiever beleid richten gemeenten voeren als het gaat om cliëntparticipatie en cliëntondersteuning.

4. Levenslange ondersteuning.

Al jarenlang blijkt het lastig om mensen met een arbeidsbeperking duurzaam aan het werk te krijgen. Vaak krijgen mensen met een arbeidsbeperking geen vast contract en zijn ze weer werkzoekend na de tijdelijke contracten (en de afloop van de jobcoaching en subsidies). Bij disbalans - als gevolg van grote veranderingen op het werk (zoals reorganisaties), in het privéleven, verergering van de aandoening of door slecht toegankelijke updates van software in het dagelijkse werk – dreigt er uitval, hetgeen vaak ook aan de orde is als er geen specialistische maatwerkondersteuning ingezet wordt. Mensen met een arbeidsbeperking kunnen langduriger aan het werk blijven als ze levenslang een beroep kunnen doen op ondersteuning op momenten dat zij dat nodig hebben.

5. Versterk de regionale infrastructuur en samenwerking

De samenwerking tussen gemeenten, UWV, werkgevers en werknemers in de arbeidsmarktregio's moet beter. De arbeidsmarkt houdt niet op bij gemeentegrenzen. Er dreigt nu te veel 'lokaal calculisme'. Van belang is dat een regionale infrastructuur van sociale ontwikkelbedrijven in stand blijft die als interface op de arbeidsmarkt kan functioneren met werkplekken, detachering en begeleiding voor kwetsbare mensen op de arbeidsmarkt.

Zorg op basis van taakstellingen voor een duurzame financiering van de regionale werkbedrijven. Stimuleer en faciliteert deze samenwerking door geld te geven aan de centrumgemeenten, in plaats van aan alle gemeenten. Hiervoor dient de bekostiging van de Participatiewet aangepast te worden. Voordeel hiervan is betere dienstverlening, grotere slagvaardigheid en mogelijkheid om betere afspraken te maken met MKB en het onderwijs .

6. Zorg voor duurzaam en eerlijk werk

Voor werknemers die werken op een beschutte werkplek of op basis van de Wet Banenafspraken dienen volwaardige arbeidsvoorwaarden te bestaan. Iedereen heeft recht op een baan waarmee je vooruit kunt plannen. Een inkomen waarmee je een buffer kunt opbouwen voor nu en later. Werk waar je steun krijgt als het even tegen zit. Met een verzekering tegen arbeidsongeschiktheid. Hoewel in het sociaal akkoord hier wel afspraken over zijn gemaakt bestaat er nog steeds geen CAO voor beschut werk. Ook blijken voor veel instromers uit de Participatiewet de garantiebannen nog van korte duur. Duurzaam werk is juist zo belangrijk voor mensen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt.

7. Erken en faciliteer sociale firma's

Het sociaal ondernemen in Nederland groeit. Een sociale onderneming is een organisatie die 30% of meer mensen in dienst hebben die een arbeidsbeperking hebben. Bijna de helft van deze ondernemingen richt zich op de arbeidsparticipatie van mensen met een arbeidsbeperking. Nederland kent echter als één van de weinige EU-lidstaten nog geen wettelijke erkenning voor sociale ondernemingen/firma's. Met een wettelijke erkenning kunnen deze ondernemingen beter gefaciliteerd worden waardoor sociaal ondernemen een impuls krijgt en meer werkplekken voor mensen met een arbeidsbeperking gecreëerd worden.